



# Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretiminde Zamanların Kullanımında Yapılan Yazım Yanlışları ve Çözüm Önerileri : Kazakistan Örneđi

**Sinem UYSAL**

Doctorate Student, International Burch University,  
Sarajevo / Bosnia and Herzegovina, sinem.uysal@stu.ibu.edu.ba  
<https://orcid.org/0000-0003-2785-6442>

**Cemal Özdemir**

Prof. Dr., Suleyman Demirel University,  
Kaskelen / Kazakhstan, cemal.ozdemir@sdu.edu.kz  
<https://orcid.org/0000-0002-1166-3083>

## Özet

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi son dönemlerde hızla gelişen bir alandır. Bu alanın genişlemesi beraberinde bazı nüansları da oluşturmuştur. Yabancı uyruklular için Türkçe öğretimi ve akraba dilliler için Türkçe öğretimi gibi alanlar birbirine uzak olmasa da farklılıklar içermektedir. Soydaş dile sahip olmak Türkçe öğrenmeyi daha hızlı ve kolay hale getirmektedir. Çünkü Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Rus ve Kazak öğrencilerin öğrenme hızları ve öğrendikleri dilin gramer yapısının ana dillerine yakınlığı öğrenme sürecini etkileyen önemli unsurlardır. Bu durumda kullanılan yöntem ve araçlar, konunun yoğunluğu farklı olmalıdır. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde Türki dillilerin Türkçe öğrenmeleri için çeşitli materyaller ve ders kitapları hazırlanmıştır fakat söz konusu Türk soylulara yönelik özel ders kitapları ve materyallerin hazırlanmasında bu algıya yeterince önem verildiği söylenemez. Yabancılarla Türkçe öğretimi yeni bir alan olarak gelişmekle birlikte bu alanda yapılacak işlerin ve çalışmaların da hala

yeterli düzeyde olmadığı bilinmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde önemle durulması gerekenler; dilin her gramer unsuru ayrı ayrı vurgulanmalı, hata sıklığı belirlenmeli, sık ve tekrar eden hatalar kapsamlı alıştırmalarla giderilmelidir. Çalışmada Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Kazak öğrencilerin yazılı çalışmaları nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ile incelenerek zamanlar ile en sık yaptıkları yazım yanlışlıkları ve bu hataların nelerden kaynaklandığı araştırılmış akabinde ise birtakım çözüm yolları sunulmuştur.

**Anahtar kelimeler:** Yabancı dil Türkçe öğretimi, Soydaş Türkler, Türkiye Türkçesi, Türkçe öğrenen Kazak öğrenciler, yazım yanlışlıkları

### **Spelling Mistakes in the Use of Tenses in Teaching Turkish as a Foreign Language and Solutions: The Case of Kazakhstan**

#### **Abstract**

Teaching Turkish as a foreign language is a rapidly developing field in recent years. The expansion of this field has also created some nuances. Fields such as teaching Turkish for foreign nationals and teaching Turkish for related languages, although not far from each other, contain differences. Having a cognate language makes learning Turkish faster and easier. Because the learning speed of Russian and Kazakh students who learn Turkish as a foreign language and the proximity of the grammatical structure of the language they learn to their mother tongue are important factors affecting the learning process. In this case, the methods and tools used, the intensity of the subject should be different. In the teaching of Turkish as a foreign language, various materials and textbooks have been prepared for Turkic speakers to learn Turkish, but it cannot be said that this perception is given sufficient importance in the preparation of special textbooks and materials for the aforementioned Turkish nobles. Although teaching Turkish to foreigners is developing as a new field, it is known that the works and studies to be done in this field are still not at a sufficient level. Things to consider in teaching Turkish as a foreign language; Each grammatical element of the language should be emphasized separately, the frequency of errors should be determined, and frequent and repetitive errors should be eliminated with comprehensive exercises. In the study, the written works of Kazakh students who learn Turkish as a foreign language were examined with document analysis, which is one of the qualitative research methods, and the most common spelling mistakes they made with the times and the reasons for these mistakes were investigated, and then some solutions were presented.

**Key words:** Teaching Turkish as a foreign language, Soydas Turks, Turkey Turkish, Kazakh students learning Turkish, spelling mistakes

## **Giriş**

İletişimin bir aracı olarak tanımlanan dilin kısa ve öz tanımı şu şekildedir, “Dil, bazı ses veya ses gruplarının o şeylerin hayalini uyandırması sürecinden ibarettir” (Kaplan, 2001). “Dil, insan oluş macerasının varlık alanına ilk adımıdır, insanın yarattığı ve onunla var olduğu dünyasıdır” (Erenoğlu, 2008). İnsan dil ile var olmuş ve kendini en iyi şekilde dil ile ifade edebilmiştir.

Dil asırlar boyunca farklılık ve değişim göstermiştir. “Dil, asırlar boyu durmadan çalkalanan bir denizdir. Onun dalgalarına kimse hükmedemez” (Kaplan, 1980). Her insan en saf ve temiz dili öz annesinden öğrenir. Anneler çocuklarına süt ve sevginin yanı sıra güzel ve besleyici bir şey daha verir: dil. Dil anneden ya da doğduğu çevreden öğrenildiği için kişinin kullandığı dile ana dili denir (Kaplan, 1985).

Özcan Başkan, kullandığımız dili şöyle tarif ediyor: “İnsan dilinin en güzel tanımı şudur: Toplumdaki insanların birbirleriyle iletişim kurmasına yardımcı olan ve iki kısımdan oluşan dilsel bir iletişim mekanizmasıdır. Birincisi, anlamı "sayısal ve esas olarak sözlü, ancak aynı zamanda yazılı" olarak tanımlanan sözlü işaretlerdir; İkincisi, bu göstergelerin kullanımını yöneten bir dizi sayısal kuraldır” (Başkan, 1988).

Ergin (1994) dili, “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan doğal bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen bir varlık; milleti birleştiren, koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese; seslerden örülmüş muazzam bir yapı; temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir” şeklinde tanımlamıştır. Her dilin kendine ait özellikleri ve şekil bilgisi vardır fakat bu özelliklerin ve bilgilerin nasıl oluştuğu, nasıl geliştirildiği muammadır. Çünkü dil canlıdır ve hayat sahibidir sürekli değişim ve gelişim içerisinde. Zamana, çevreye, insanlara uyum sağlayarak varlığını devam ettirir.

"Dil sihirli ve bazı gizemleri bugüne kadar açıklanamamış bir varlıktır" (Aksan, 1990). Dilin kendine has kuralları vardır. Her dilin kendine özgü sistem ve işleyişi vardır. Bunlar dilin doğası gereği zorunlu kurallardır. Var olan kurallar dilin doğal yapısına göre tanımlanmaktadır. Örneğin; Türkçede -yor eki fiilin gerçekleşmekte olduğunu belirtmek için kullanılır. Bu eklemeyi değiştirmek veya yeni bir ekleme kuralı getirmek konusunda hiçbir yetki sahibi değildir bireyler.

## **Türkçe ve Kazakçanın Akrabalık İlişkisi**

“Dil değiş tokuşları, bir bireyin kültürel etkisinin doğası ve öneminin çok geniş bir şekilde belirlenmesine izin veren çok ehemmiyetli belirleyicilerdir. Asya, Doğu Avrupa ve Kuzey Afrika'da tarihin farklı dönemlerinde Türk dilleri ile Türk halklarının dilleri arasındaki bu mübadeleler, tarihin en az dört asırlık döneminde söyleyebileceğimiz kadarıyla çok ilginç ve çeşitlidir” (Bazın, 1992).

"Dünyada çok az dil Türkçenin tarihsel derinliğine ve coğrafi erişimine sahiptir. Bizi gururlandırmakta fakat aynı zamanda araştırma ve analitik zorlukları da beraberinde getirmektedir” (Akar, 2005).

“Türklerin ataları, M.Ö. 2000-2000 yıl önce Urallar ile Sayanlar, Altay ve Tanrı dağları arasında yaşadılar. Hazar Denizi'nden kuzeyden doğuya doğru uzanan ve Aral ile Baykal denizleri arasında Tanrı, Altay ve Sayan Dağları'na ulaşan bu coğrafya, Avrasya bölgesinin merkezi konumundaydı. Doğuda Tatarların, Tunguzların ve Korelilerin ataları yaşıyordu. Batıda Finliler ve Macarların, kuzey bölgelerinde ise; Güneyde de kabileler vardı. Çinlilerin ve Hint-İranlıların ataları doğudan batıya Avrasya'nın güney kesiminde yaşadılar. Moğolca, Fin-Ugor, Hint-Avrupa ve Çin dillerinin yanı sıra Türk dillerindeki bazı topluluklar ve zanaatlar bu çok çok uzak mahallenin izleridir (Ersilasun, 2007).

İsveçli bilim adamı Philipp von Strahlenberg, Das Nord- und Ostasien adlı kitabında dilleri altı gruba ayırmaktadır.

- Finno-Uygurlar (Ugor'dan): Khungaritsa, Fin, Vogul, Cheremis, Permyak, Votyak, Ostyak.
- Türk-Tatar: Tatar, Yakut, Çuvaş.
- Samoyed.
- Moğol-Mançu: Kalmık, Mançu, Tangut.
- Tunguz: Tunguz, Kamasinians, Arins, Koryaks, Kurils.
- Pontus ve Hazar Denizi arasındaki insanlar.

Ural-Altay dili alanındaki en büyük araştırmacılardan biri Finlandiyalı araştırmacı Kastren'di. Araştırmalarına dayanarak Ural-Altay dillerini beş gruba ayırmayı uygun görmüş ve basitçe "Altay" olarak adlandırmıştır. Bu grup şu dilleri içerir: Finno-Ugric, Samoyedic, Turko-Tatar, Moğol, Tunguz ve lehçeleri (Caferoğlu, 2001). Bu lehçelerden Kazakça, Türk lehçelerinin kuzey-

batı (Kıpçak), Türkiye Türkçesi ise güney-batı (Oğuz) grubundandır. Türkiye Türkçesi ile Kazak Türkçesi arasında farklılıklar bulunmakla birlikte bu iki dili tamamıyla birbirinden ayıracak türden değildir. Bu iki dilin aynı dil ailesinden olması ve atalarımızın ortak olması bizim dillerimizin de birbirinden ayrı ve tamamen farklı bir dil olmadığını göstergesidir.

Günümüz Kazakça, aradan geçen bunca zamana ve Rusçanın etkisi altında kalmasına rağmen Türkiye Türkçesiyle benzerlikler göstermektedir. İki lehçe arasında dilbilgisi yönünden de büyük benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerlik özellikle biçimsel olarak güçlü bir şekilde hissedilmektedir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir:

- Kelimenin köklerinde değişme olmaz, sondan eklemelidir ikisi de.
- İki lehçede de, ekler sözün kök ve gövdesinin sonuna gelir.
- Cümlenin öğelerinin sıralamasında hemen hemen fark yok gibidir. İki lehçede de özne, cümlenin başında, yüklem ise sonundadır. Bizde olduğu gibi devrik cümle yapısı da mevcuttur.
- Sözcük yapısında ise önce yapım ekleri, sonra çekim ekleri gelmektedir.
- Kelimelere ön ek eklenmez sadece sondan ekleme vardır.
- İki lehçede de bazı kelimeler, özellikle de kökler benzerlik göstermektedir.
- Her iki dilde de Arapça kelimeler mevcuttur ve bu kelimeler yazılışı ile çok az farklılık gösterir: İlim, “gılım”, kalem, “kalam”, tabiat, “tabigat”, dua, “duga” gibi.

-Kazakça ile Türkiye Türkçesi arasında benzerliklerin yanısıra farklılıklar da vardır. Örneğin; Kazakçada -a ile biten şimdiki zaman, Türkçedeki -yor ile biten şimdiki zamandan daha anlamsal ve işlevsel özelliklere sahiptir. Yani -a ekli Kazakça şimdiki zaman varyantı hem şimdiki zamanda hem de gelecekte kullanılabilir. Bu karşıtlıktan dolayı Kazak Türkçesinde fiile şimdiki zaman denir. Eylemin ve hareketin sürekliliği şimdiki ifade eder. Örneğin; böpek jılaydı (bebek ağlar), janbır javadı (yağmur yağar). Bununla birlikte, şimdiki zamanda bir zarf kullanmak, eylemin gelecekte gerçekleşeceğini gösterir: Mektepke bugün bar-a-min (bugün okula gideceğim); erten tamakka bar-a-mın (yarın yemeğe gideceğim).

Türkçe öğrenen Kazak öğrencilerin yaptıkları imla hatalarını fark edip anlayabilmek için Kazakça ve Türkçenin gramer yapılarına iyi derecede hakim olmak gerekmektedir. Bu yüzden, öğrencilerin hatalarına işaret etmeden önce Kazakça ve Türkçe arasındaki farklılıklara dair bazı örnekler verilecektir.

Örneğin Kazakça'da Türkçe'den farklı olarak çoğul ekleri farklı biçimlere sahiptir. Bu değişiklik çoğul çekimden farklıdır ve ek de farklıdır. Bu ekler -lar, -ler, -dar, -der, -tar, -ter'dir. Kustar (kuşlar), gülder (güller), itter (köpekler), adamdar (insanlar) vb.

## **Kazakça ve Türkçenin Alfabeti**

Şu anda kullanılan alfabe Latin kökenli bir alfabedir. Bu zamana kadar farklı milletlerin alfabeti kullanılmış ve en son Latin alfabetinde karar kılınmıştır. Milli bir alfabenin olmayışı bir hayıflanma meselesi olsa da benimsenen Latin alfabeti bazı ekleme ve çıkartmalarla günümüzde kullanılan şekle getirilmiştir. Alfabede kullanılan 29 harf vardır, bunlardan sekiz tanesi sesli ve yirmi bir tanesi de sessizdir.

1 Kasım 1928 yılında kabul edilen Latin kökenli Türk alfabesinde yirmi dokuz harf yer almaktadır: Aa Bb Cc Çç Dd Ee Ff Gg Ğğ Hh Iı İi Jj Kk Ll Mm Nn Oo Öö Pp Rr Ss Şş Tt Uu Üü Vv Yy Zz. Sekiz ünlü harf a, e, ı, i, o, ö, u ve ü'dür. Türkçede alfabedeki 29 sestem 21'i ünsüzdür: b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z.

Kazak Kiril alfabesi, Rus Kiril alfabetine ek olarak dokuz tane fazla harf barındırmaktadır. Rus alfabesinin Б, Ф, Х, Ч, Ц, Ы, Ь harfleri çoğunlukla sadece Rus dilinden alıntı kelimelerde bulunur. Ağırlıklı olarak Çin, İran ve Afganistan'da kullanılan Kazak Arapça yazısı, La ile birleştirilmiş büyük Hamzat 'dahil 29 karakterden oluşur. җ, g, g, җ ve harfleri Arapça'da olmayan sesleri temsil eder. Kazak Kiril alfabesi Kazakistan ve Moğolistan'da kullanılmaktadır. Bu alfabe S. A. Amanjolov tarafından geliştirilmiştir. 1940'larda düzenlenmiştir. Rus alfabesinin Kazak seslerini temsil eden 33 harfine 9 harf eklenerek 42 harfli alfabe geliştirilmiştir. (<https://en.wikibooks.org/wiki/Kazakh/Alphabet>)

**Tablo 1. Kazakça ve Türkiye Türkçesindeki iyelik ekleri**

	TEKLİK		ÇOKLUK	
	Kazak Türkçesi	Türkiye Türkçesi	Kazak Türkçesi	Türkiye Türkçesi

1. şahıs Ekleri	-m	-m	-mız; -imiz	-mız; -muz
2. şahıs Ekleri	-n; -nız; -iniz;	-n	-ların; -larnız; - darın; -darınız; - tarın; -tArlnlz	-nız; -niz
3. şahıs Ekleri	-i; -sı	-i; -u; -sı; -si	-i; -sı	- ları, -leri

Kazakça ve Türkçede karşılaştırmalı olarak şahıs eklerinin çekimi şu şekildedir (bu çekimler sesli ve sessiz harflerin çekimine göre iki dilde de değişkenlik göstermektedir):

Menin kusım	Benim kuşum
Senin kusın	Senin kuşun
Sizdin kusımız	Sizin kuşunuz
Onın kusı	Onun kuşu
Bizdin kusumuz	Bizim kuşumuz
Senderdin kustarı	Sen(lerin) kuşları
Sizderdin kustarınız	Sizlerin kuşlarınız
Olardın kustarı	Onların kuşları

Kazakçada, Türkçede olmayan senler ve sizler şahıs zamirleri bulunmaktadır. Bunlar ise Türkçedeki sen ve siz şahıs zamirlerinin çoğulunu ifade etmektedir.

## **Yöntem**

### **Verilerin Toplanması**

Çalışma, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında Kazakistan Almatı Kız Lisesi ve Almatı Erkek Lisesinde okumakta olan 8. ve 9. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Toplamda 60 öğrencinin imtihan kâğıtları zaman kullanım yanışları bakımından incelenmiştir. Araştırma, zaman eklerinin kullanımıyla ilgili yapılan yanışların belirlenmesiyle gerçekleşmiştir. Kağıtlar zamanların kullanımında yapılan yanışlıklar açısından incelenmiş ve sonrasında gruplara ayrılmıştır.

## **Verilerin Analizi**

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analiziyle gerçekleştirilen betimsel bir analiz kullanılmıştır. Doküman analizi beş adımda gerçekleştirilir: dokümanlara erişim, orijinalliğin doğrulanması, dokümanların anlaşılması ve verilerin analiz edilmesi ve kullanılması. (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

Betimsel analiz; nitel çözümlemelerde yer alan ifadelerin özgün biçimlerine sadık kalınarak, kişilerin söylediklerinden, yazdıklarından ve dokümanların içeriklerinden doğrudan alıntılar yaparak tanımlayıcı bir analiz yapılmasına imkân verir. (Kümbetoğlu, 2005). Bu yöntemler esas alınarak öğrencilerin sınav kâğıtlarındaki zamanların kullanımı ile ilgili yaptıkları hatalardan alıntı yapılmıştır ve bu hatalar italik olarak belirtilmiştir.

## **Bulgu ve Yorumlar**

### **Şimdiki Zamanın Öğretiminde Sık Karşılaşılan Sorunlar**

Şekil ve zamanı aynı anda ifade eden eklerden biridir. Konuşma anında, eylemin ya da bu eylemin işaret ettiği olayın şu anda gerçekleştiğini beyan etme zamanıdır. Türkçede şimdiki zaman kipi iki şekilde oluşur.

1. -yor eki en fazla ve yoğun şekilde kullanılmaktadır. En sık kullandığımız şimdiki zaman ekidir. “Aslında bu ek Türkiye Türkçesinde sonradan ortaya çıkan yeni bir ektir. Batı Türkçesi dışında, -a, -e her zaman şimdiki zamanda fiil eki olarak kabul edilmiştir” (Ergin, 2000). Türkiye Türkçesinde bulunmayan -a, -e eki Kazak Türkçesinde varlığını sürdürmekte olan şimdiki zaman eklerindedir.

2. -mAkta; -mAdA ekleri ile de şimdiki zaman ifade edilmektedir. Türkçede şimdiki zaman iki şekilde oluşur. Birincisi -yor, ikincisi -makta, -mekte ; -mada, -mede fiil eklerinden oluşmaktadır. Bu -mada, -mede ekleri eylemin şimdiki zamanda başladığını ve devam ettiğini belirtir, bu eklerin oluşturduğu şimdiki zaman için de şimdiki zaman terimi kullanılır. -Mada, -mede ekleri, fazla tercih edilen eklerden değildir. Sadece kısıtlı kelimelerde ve ifadelerde varlığını sürdürmektedir.

Kazak dilinde şimdiki zaman dört farklı şekilde oluşur:

1. -e son ekine sahiptir



2. Yardımcı fiillerle "otur, tur, yatır, jüri".
3. -ip veya -p + "otur, tur, yatır, jüri" yapısı ile.
4. {-(u)vda} veyahut {-u + -da} şekli ile (Buran ve Alkaya, 2001).

Kazak öğrencilerden elde edilen yazılı tamlamalarda ele alınan cümlelerde sadece "+jur-" (+yor-) ekinin kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeni, bu zamanın diğer kullanımlarına yabancılar için Türkçe öğretim kitaplarında pek yer verilmemesidir. Yazılı anlatım kağıtlarında şimdiki zaman yazımında yapılan bazı yanlışlar şunlardır:

1. Bir sesli harfle biten iki veya daha fazla heceli fiillerde sesli harflerin açılımında veya yuvarlanmasında yapılan hatalar.

Bekliyorum yerine bekleyorum. Durakta otobüs bekleyor.

Özlüyorsun > özleyorsun, bakmıyorum > bakmayım, açmakyorum > açmıyorum.

Ben çiçekleri sulamakyorum. (Ben çiçekleri suluyorum)

Deyor > diyor. O sana deyor. ( O sana diyor.)

2. Şimdiki zamanın yazımında yapılan yanlışlıklar;

Anluyor > anlıyor, siliyor > siliyor. (Kız tahtayı siliyor.)

Gitiyor > gidiyor, Annem eve gitiyor. (Annem eve gidiyor.)

Alıyor > alıyor. Pazardan elma alıyor. (Pazardan elma alıyor.)

Gülüyor > gülüyor, Bana gülüyorlar. (Bana gülüyorlar.)

Affetiyorsun > affediyorsun, Onu ne zaman affetiyorsun? (Onu ne zaman affediyorsun?)

Okuyorsun > okuyorsun, Kitap okuyorsun. (Kitap okuyorsun.)

## **Geniş Zaman**

Ergin, geniş zamanı şöyle ifade eder: Bu ekler hem şekil hem de zaman ifade eden eklerdir. Şekil olarak bildirme, zaman eki olarak da geniş zaman ifade eder. Geniş zaman, adından da anlaşılacağı gibi, her zamanı içine alan, fiilin her zaman ortaya çıktığını ve çıkacağını ifade eden ve Türkiye Türkçesinde -r ; -ar,-er ekleriyle çekimlenen zamandır (Ergin, 2005).

Bu özelliğinden dolayı şimdiki zaman fiili durumları (geçmişte, şimdiki zamanda, gelecekte olacak) ve bilimsel gerçekleri ifade etmek için sıklıkla kullanılır.

Alınan yazılı imtihanındaki hatalar aşağıdaki gibidir:

1. Kazak Türkçesi oku- may- mın (okumuyorum) fiili şimdiki zamanda yazılır. Hatalar arasında, Kazakçada geniş zamanın şimdiki zamanın kullanımının benzer olduğunu görmekteyiz.

Açmam > açmayım veya açmaymın şeklindedir.

Defterdi açmaymın. (Defteri açmam)

2. Gelecek zamanlı ifadelerin geniş zamanlı ifadelerin yerine kullanılması.

Geçersin > geçeceksin, çalışırsan > çalışsan,

Ders çalışsan geçersin. (Ders çalışırsan geçeceksin.)

Örmerim > örerim, Ben örgü örmerim. (Ben örgü örmeyeceğim.)

Yemerim > yerim, Ben yemerim. (Ben yemek yemeyeceğim.)

Yürürim > yürürüm. Ben karda yürürüm. (Ben karda yürüyeceğim.)

3. Bazen fiil kökünün son hecesi "ır, ir, ur, ür" ekini taşıyormuş gibi görünür. Bu durumda fiil unutulur veya yazılmaz.

Getirim > getiririm, Okula çanta getirim. (Okula çanta getiririm.)

4. Geniş zaman ile yapılan diğer hatalardan biri de zamanların karıştırılması ve yanlış yazılmasıdır;

Fırçalırım > fırçalarım, Dişlerimi fırçalırım. (Dişlerimi fırçalarım.)

Yürüerim > yürürüm, Ben yürüerim. (Ben yürürüm.)

Yıkanarım > yıkanırım, Sonra yıkanarım ve yerim. (Sonra yıkanırım ve yerim.)

Giterim > giderim, Ben ziyarete giterim. (Ben ziyarete giderim.)

İçirim > içerim, Ben enerji içirim. (Ben enerji içeceği içerim.)

Yüzemam > yüzemem, Hayır, yüzemam. (Hayır, yüzemem.)

## **Gelecek Zaman**

Türkiye Türkçesinde gelecek zaman çekimi -(y)AcAk ekine zamir menşeli şahıs eklerinin getirilmesiyle kurulur. (Ergin, 2000). Türkçe gelecek zaman ekleri hem zamanı hem de biçimi temsil eden eklerdir. Şekil biçimindeki bildirimler de anlam olarak geleceği gösterir.

-AcAk eki ile eylemde bildirilen eylemin ileride yapılacağını belirtmek için yapılır. -y- ünsüzü, sesli harfle biten bir fiilin kökünden sonra zaman eki geldiğinde eklenir.

Örnek:

Oku-y-acak-sın

Gel-me-y-ecek-sin

*Öğrencilerin gelecek zamanın yazımında yaptıkları hatalar ise şu şekildedir:*

*1. -y- kaynaştırma harfinin yazımında yapılan yanlışlıklar:*

İstecek > isteyeceğim, Okulu altın madalya için bitirecek istecek.

(Okulu altın madalya ile bitirmek istiyorum.)

tarayağım > tarayacağım, Ben saç tarayağım. (Ben saçlarımı tarayacağım.)

yemeceğim > yemeyeceğim, Gıda yemeceğim. (Gıda yemeyeceğim.)

isteyecek > istecek, Onlar araba almak istecek. (Onlar araba almak isteyecek.)

*2. Gelecek zaman yerine geniş zaman kullanılması;*

geleceğim > gelirim, Ben yazda dedeme giderim. (Ben yazın dedeme gideceğim.)

*3. Gelecek zaman ekinin yazımında yapılan yanlışlıklar:*

gizeceğim > gezeceğim, Boş vakitlerimde gizeceğim. (Boş vakitlerimde gezeceğim.)

yiyeceğim > yiyeceğim, Ben hepsini yiyeceğim. (Ben hepsini yiyeceğim.)

anlatacağım > anlatağım, Size anlatağım. (Size anlatacağım.)

anlatacağım > anlatacayım,

bitirecem > bitireceğim, 5 yıl sonra ben okulu bitirecem. (5 yıl sonra ben okulu bitireceğim.)

yapaçak > yapacak, Yarın yemek yapaçak. (Yarın yemek yapacak.)

uykuyacektim > uyuyacağım, Ben uykuyacektim. (Ben uyuyacağım.)

gideceğim > gideceğim, Ben yarın gideceğim. (Ben yarın gideceğim.)

olucam > olacağım, Üniversitenin üçüncü sınıfında olucam.

(Üniversite üçüncü sınıfta olacağım.)

olaçak > olacak, Çok param olaçak. (Çok param olacak.)

okuycağım > okuyacağım, Kore de okuycağım. (Korede okuyacağım)

gerçekleştir > gerçekleştireceğim, Ebeveynlerimin hayallerini gerçekleştir.

(Ebeveynlerimin hayallerini gerçekleştireceğim.)

*4. Gelecek zaman ekinin yazımında gelen ünlü harften sonra yumuşamanın gerektiği durumların yanlış yazılması.*

idecekim > gideceğim, Ben dağlara gidecekim. (Ben dağlara gideceğim.)

ciğarım > çıkarım, Okula ciğarım. (Okul için çıkarım.)

giteceğim > gideceğim, Ben BİL'den giteceğim. (Ben BİL'den gideceğim.)

## **Görülen Geçmiş Zaman**

Bu ek hem biçim hem de zaman ifade eden bir ektir. Şekil olarak bildirme ifade etse de, zaman açısından ele alındığında geçmiş ifade eder. Şahit olunan olayları anlatırken kullanılmaktadır.

Türkçede geçmiş zaman kipi -di'dir. -ti; -T, Bu, -tU koşullu son eki eklenerek yapılır.

Kazakçada bu iki şekilde yapılır. Başında; -ti ekinden oluşur. Ekler için kabul kuralları geçerlidir.

Men	aştım (açtım)
Sen	aştın
Siz	aştınız
Ol	aştı
Biz	aştık
Sender	aştındar
Sizder	aştınızdar
Olar	aştı (Buran ve Alkaya, 2001)

Yapılan hatalarda geçmiş zaman ekinin yanlış kullanıldığı, kiplik eklerin işlev öğelerinin de yanlış yazıldığı ve karıştırıldığı ortaya çıkmıştır.

oldum > bulundum, Ben eve oldum. (Ben evdeydim.)

oldum > idim, Ben çocuk oldum. (Ben çocuktum.)

gildim > geldim, Evden gildim. (Evden geldim.)

yidim > yedim, Emek yidim. (Yemek yedim.)

yemektim > yedim, Ben lezzetli yemekler yemektim. (Ben lezzetli yemekler yedim.)

buldim > buldum, Ben annemi buldim. (Ben annemi buldum.)

## **Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman**

Türkiye Türkçesinde fiil kök veya gövdelerine, eylemin kesin olarak bilinmediği, sonradan öğrenildiği ya da olayın tahmin edildiğini ifade etmek için -mlş; -mUş kip ekinin getirilmesiyle öğrenilen geçmiş zamanlı fiiller türetilmektedir. Biçim ve zamanı ifade eden bir ektir. Zaman olarak görülmeyen geçmiş zamanı ifade etmektedir. -ip Kazakça geçmiş zamanda ünsüzlerden sonra; ünlülerden sonra ise -p eki getirilerek oluşturulur. Kelipsiz (gelmişsiniz), karaptı (bakmış), işippin (işmişim).

Yapılan hatalarda karşımıza çıkan geçmiş zaman ekinin hatalı kullanıldığı, kiplik eki görevinin öğelerinin hatalı yazıldığı ve karıştırıldığı ortaya çıkmıştır:

almış > almış, Bana ceket almış. (Bana ceket almış.)

büyümüş > büyümüş, Çocuklar büyümüş. (Çocuklar büyümüş)

## **Sonuç ve Öneriler**

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazdığı çalışmalarda incelenen cümlelerde şimdiki zamanın kullanımıyla ilgili yapılan hatalar göstermektedir ki bununla ilgili daha fazla pratik yapmak gerekmektedir. Genel olarak öğrenciler görülen geçmiş zaman ekinde fazla zorlanmamışlardır. En fazla hata yapılan zamanların ise geniş zaman ve şimdiki zaman olduğu ve bunlara müteakip gelecek zaman olduğu tespit edilmiştir. Bu konular hakkında okuma, dinleme, konuşma ve yazma becerilerine cevap verecek şekilde etkinlikler ve alıştırmalar yapılmalıdır. Bir konu iyice pekiştirilmeden ve tamamıyla anlaşılmadan diğer bir gramer konusuna geçilmemelidir. Öğrencilerden öğrenilen konunun dönüşü alınmalı ve başarı oranına göre diğer konuya geçme planlanmalıdır. Yazma alıştırmalarının ve etkinliklerinin özellikle üzerinde durulmalı ve hataların düzeltilmesi gerekmektedir. Okumanın da önemi göz önünde bulundurularak bol bol okuma çalışmaları yapılmalıdır. Bütün bunların etkili olabileceği gibi öğretmenin öğrencinin ana dilini yetkin bir şekilde bilmesi gereklidir ve benzerliklerin ya da yapılan yanlışlıkların nedenlerinin öğrencilere açıklanması gereklidir.

Yabancılar Türkçe öğretimi yapan öğretmenler Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen Kazak öğrencilerin yaptığı biçimsel yanlışlıkları tespit etmek için Kazakçanın gramer yapısını göz önünde bulundurmalıdırlar. Fiillerin olumlu çekimine ilişkin yapılan hatalarda bazen cümlede anlamca benzer ancak cümlede kullanılışları farklı olan fiillerin yanlış kullanıldığı görülmektedir. Bununla ilgili de farklı metinlerin ve örneklerin daha fazla incelenmesi ve öğrencinin zihninde konuların pekiştirilmesi sağlanmalıdır. Hedef kitlenin yaş grubuna uygun oyunlar oynanarak daha iyi bir öğrenme gerçekleştirilebilir. Gelişen teknolojiye uyum sağlamak ve genç neslin dikkatini cezbetmek için sanal materyaller mutlaka tercih edilmelidir. Bir dili tam anlamıyla öğrenmenin bütün beceri alanlarında başarılı olunabilmesiyle mümkün olacağı gerçeğini göz önünde

bulundurarak yapılan etkinlik ve alıştırmalar bu yönde olmalıdır. Öğrenci iyi bir dinleyici, okuyucu, konuşucu ve yazıcı olduğu kadar başarılı olacaktır.

## **Kaynakça**

- Akar, A. (2005). *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Aksan, D. (1990). *Her Yönüyle Dil*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 11.
- Başkan, Ö. (1988). *İnsan Dili ve Ötesi*, İstanbul, Altın Kitaplar Yayınları, 102.
- Bazın, L. (1992). *Türk Lengüistiği ve Kültür Alışverişi Meseleleri*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Bilimleri Araştırma Dergisi, (çevr. Gemalmaz E.) 19, 25-57.
- Buran, A. ve Alkaya, E. (2001). *Çağdaş Türk Lehçeleri*, Ankara, 207
- Caferoğlu, A. (2004). *Türk Dili Tarihi*, Ankara, Akçağ Yayınları, 17-20
- Ercilasun, A. B. (2004). *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara, 125
- Erenoğlu, D. (2008). *Mehmet Kaplan'ın Dil Üzerine Görüşleri*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Erzurum, sayı 36, s. 65.
- Ergin, M. (1994). *Türk Dili Kompozisyon*, İstanbul, s.7
- Ergin, M. (2000). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul, Bayrak Basım, s. 296.
- Kaplan, M. (1980), *Yaşayan Türkçemiz I*, İstanbul, Tercüman Gazetesi Yayınları, s. 196 Kaplan, M. (1985) *Dil ve Kültür*, Türk Edebiyatı, sayı 143, s. 9.
- Kaplan, M. (2001). *Kültür ve Dil*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 14. Baskı, s. 163.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.
- <https://tr.wikibooks.org/wiki/Kazakça/Alfabe>, Erişim tarihi: 25.07.2023